

KKTC'DEKİ YÜKSEK DİN EĞİTİMİ KURUMLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN BU KURUMLARI TERCİH SEBEPLERİ, BEKLENTİLERİ VE MESLEĞE HAZIRLIK MOTİVASYONLARININ İNCELENMESİ*

Araştırma Makalesi

Ahmet KOÇ**

Nurullah ALTAŞ***

Makale Geliş: 10.05.2020

Makale Kabul: 20.06.2020

Öz

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) yüksek din eğitimi veren iki kurum Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesi'dir. KKTC ve Türkiye'de görev yapacak öğretmen ve din görevlisi adaylarını yetiştiren bu iki fakülte hem KKTC'den hem de Türkiye'den öğrenci kabul etmektedir. Ancak her iki fakültedeki öğrencilerin önemli bir kısmını Türkiye'den gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Bu araştırma, bu iki fakültede öğrenim gören öğrencilerin bu kurumları tercih sebeplerini belirlemek, aldıkları eğitimin kendilerini öğretmenlik ve din görevlisi mesleklerinin gerektirdiği becerileri kazandırmasına yönelik katkıyı incelemek amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden paydaş analizi yöntemiyle yapılan bu araştırmaya

* Bu araştırma, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 16.01.2020 tarihli izni ile uygulanmıştır.

** Dr., Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ahmet.koc@neu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6165-4401

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, altas68@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4179-7645

Atıf için; Ahmet Koç ve Nurullah Altaş, “KKTC'deki Yüksek Din Eğitimi Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Bu Kurumları Tercih Sebepleri, Beklentileri ve Mesleğe Hazırlık Motivasyonlarının İncelenmesi”, *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6, sy. 1 (2020):131-172, DOI: <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2020.6.1.04>

her iki fakülteden 82 son sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma 2020 yılında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin ilahiyat/dini ilimler fakültelerini tercih sebeplerinin başında içsel motivasyon olarak değerlendirilebilecek ifadeler karşımıza çıkmaktadır. “*Dini doğru şekilde öğrenme*” ve “*dini çevresine anlatma*” gibi ifadeler içsel motivasyon grubunda yer alan tercih nedenlerine örnek olarak verilebilir. KKTC’yi tercihteki en önemli faktör ise “*üniversite sınavlarındaki aldıkları puanın buraya yetmesi*” ifadesinde karşımıza çıkmaktadır. Dört yıl boyunca fakültelerinde gördükleri eğitimin beklentilerini büyük oranda karşıladığını belirten öğrenciler, bu durumu “*kendilerine ders veren öğretim elemanlarının alanlarının önde gelen uzmanları olmaları*” şeklinde ifade etmişlerdir. Mezun adaylarının önemli bir kısmı kendilerini öğretmenlik ve din görevlisi mesleğine yeterince hazır olarak hissetmektedirler. Öğretmenlik meslek derslerinin öğretmenlik özyeterlikleri için büyük katkısının olduğunu söyleyen öğrenciler, Kur’an-ı Kerim ders saatlerinin yetersizliğinin ve camilerde uygulama yapma imkânlarının olmayışının din görevlisi özyeterlikleri için bir engel olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler fakültede sağlam kaynaklardan İslam’ı öğrenmeleri sayesinde dini anlayışlarının olumlu anlamda değiştiğini ve ufuklarının geliştiğini söylemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yüksek Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, Üniversite Tercih Sebepleri, Din Dersleri Öğretmenliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

Investigation of the Preference Reasons, Expectation and Vocational Preparation Motivation of the Students Studying in the High Religion Education Institutions in TRNC

Abstract

The two institutions providing higher religion education in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) are Near East University Faculty of Theology and Cyprus Social Sciences University Faculty of Religious Sciences. This research was carried out to determine the reasons for the

preference of students studying in these two faculties, and to determine their opinions about the education they received to prepare themselves for teaching and religious professions. 82 senior students from both faculties participated in this qualitative research. The research was carried out in 2020. According to the results of the research, the reasons such as “*learning religion correctly, explaining to the environment*”, which can be qualified as internal motivation sources, are among the primary reasons for students' preference to theology/religious sciences faculties. The most important factor in choosing TRNC was determined, as “*the score they got in university exams is sufficient here*”. The students, who stated that the education they received at the faculty for four years met their expectations largely, stated that “*being a specialist in the field of academician*” as the most important factor affecting their expectations. The vast majority of graduate candidates feel themselves adequately prepared for teaching and religious profession. The students, who stated that the teaching profession courses had a great contribution for their teaching self-efficacy, stated that the inadequacy of the Holy Qur'an lesson hours and the lack of opportunity to practice in mosques were an important obstacle for religious self-efficacy.

Keywords: Religion Education, Higher Religion Education, Faculty of Theology, University Preference Reasons, Religion Lesson Teacher Education, Turkish Republic of Northern Cyprus.

GİRİŞ

Lise eğitimini tamamlayan öğrenciler yükseköğrenimlerini devam ettirecekleri üniversiteleri ve ileride yapacakları mesleklere kendilerini hazırlayacak olan bölümleri/fakülteleri tercih etme süreciyle baş başa kalmaktadırlar. Bu süreçte üniversite ve fakülteyle beraber şehir ya da ülke tercihi de ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin üniversite tercihinde üniversitenin eğitim kalitesi, sıralamadaki yeri ve saygınlığı, coğrafi yakınlığı, üniversitenin ve şehrin fiziksel ve sosyal imkânları ve

ailenin isteği öne çıkan faktörlerdir.¹ Öğrencilerin fakülte ve bölüm tercihlerinde ise bölüme olan ilgisi, arkadaş tavsiyesi, yapmak istediği mesleğe uygunluğu, mesleğin gelecekteki durumu ve mesleği icra edenlerin rol modelliği de etkili olmaktadır.² Benzer bir durum yüksek din eğitimi veren fakülteler için de geçerlidir. Yapılan araştırmalarda ilahiyat/dini ilimler/İslami ilimler fakültelerini tercih eden öğrencilerin dini ilimlere olan sevgisi,³ ailelerinin istemesi⁴ ve din hizmetleri alanında görev alma ve öğretmen olma istekleri⁵ ön plana çıkmaktadır. Yüksek din eğitimine yönelik tercihlerdeki bu eğilim, yüksek din eğitimi gören öğrencilerin çoğunluğunun bilinçli tercih yaptıkları şeklinde yorumlanabilir.⁶ Araştırmaların önemli bir bölümünde yüksek din eğitimi kurumlarında okuyan öğrencilere yöneltilen “*okulu bitirince ne olmak istersiniz?*” sorusunun cevabı ağırlıklı olarak “*öğretmen*” şeklinde gelmektedir. Buradan hareketle hem mezuniyet sonrası iş imkânları⁷ hem de öğretmen ya da din görevlisi olarak din

¹Yasemin Kuzu, Sadık Yüksel Sıvacı, ve Okan Kuzu, “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırması”, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy 37 (2018): 128-56.

² Alper Kurnaz, “Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: Açıcılık ve Gastronomi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8, sy 1/1 (29 Ocak 2019): 623-38, <https://doi.org/10.33206/mjss.479737>.

³ Mustafa Köylü, “Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi: Nicelik mi Nitelik mi?”, *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 35 (2013): 21–44.

⁴ İlyas Erpay, “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”, *Amasya İlahiyat Dergisi* 0, sy 13 (30 Aralık 2019): 423-73, <https://doi.org/10.18498/amailad.547095>.

⁵ Şükrü Keyifli, “Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler: DEÜ. İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Journal of International Social Research* 12, sy 66 (20 Ekim 2019): 1344-58, <https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3675>.

⁶ Recep Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (2017): 105-78.

⁷ M. Ali Kirman ve Rıdvan Demir, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği”, *Antakiyat* 1, sy 1 (2018): 1-21.

hizmetlerinde görev almak⁸ öğrencilerin bu fakülteleri tercihlerinde önemli faktörler olarak görülebilir.

Çeşitli faktörlerin etkili olduğu tercih döneminin ardından öğrenciler, yükseköğrenim için başka illere ve hatta başka ülkelere gitmektedirler. Çoğunluğunun ailelerinden ayrıldığı bu dönemde öğrencilerin, okudukları üniversiteden ve fakülteden eğitim ve sosyal açıdan beklentileri oluşmaktadır. Yüksek din eğitimi kurumları, hem devletin çeşitli alanlarda istihdam edeceği din görevlisi ihtiyacını karşılama hem de toplumunun dinî bakımdan doğru bilgilendirilmesi noktasında hayati görevler yüklenmişlerdir.⁹ Bu fakültelerde okuyan öğrenciler de ağırlıklı istihdam alanlarını oluşturan öğretmenlik ve din görevlisi adı altındaki farklı görevlere uygun becerilerin hepsini birden kazanmış olarak mezun olmayı beklemektedirler.¹⁰ Ayrıca yüksek din eğitimi kurumlarının üretmiş olduğu dini bilgiyle özelde İslam'ın, genelde dinin doğru anlaşılmasına önemli bir katkı sunduğu ve dini hayatın işleyişinde de önemli bir rolünün olduğu savunulabilir.¹¹ Bu bağlamda yüksek din eğitimi görmeyi tercih eden öğrencilerin beklentileri sadece mesleğe hazırlanmak değil aynı zamanda İslam

⁸ Keyifli, "Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler: DEÜ. İlahiyat Fakültesi Örneği", 1349.

⁹ Ali Özenç, "Son Sınıf Öğrencilerine Göre Beklentileri Karşılama ve Mesleki Hayata Hazırlamada İlahiyat Fakültelerinde Eğitim (Dicle Üniversitesi Örneği)", *International Journal of Kurdish Studies* 3, sy 1 (25 Ocak 2017): 1-30, <https://doi.org/10.21600/ijoks.288954>.

¹⁰ Halit Ev, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme Sistemini Yeniden Yapılandırma", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13, sy 4 (2015): 83-99, <https://doi.org/10.18026/cbusos.41399>.

¹¹ Cemil Osmanoglu ve Mehmet Korkmaz, "Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 16, sy 36 (2018): 119-78.

dinini sağlam kaynaklardan doğru bir şekilde öğrenerek hem hayatında yaşamak hem de çevresine bu bilgileri aktarabilmektir.¹²

Yüksek din eğitimi kurumlarını tercih eden öğrencilerin tercih sebepleri, fakültelerinden beklentileri ve aldıkları eğitimin kendilerini mesleğe hazırlama durumu hakkındaki kanaatleri, bu kurumların misyonunu yerine getirmesi açısından önem arz etmektedir. Bu konu hakkındaki verileri ortaya koyacak çalışmaların yapılması da yüksek din eğitiminin tüm paydaşlarına katkı sağlayacaktır. İşte bu araştırma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) yüksek din eğitimi veren kurumlar olan Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (YDÜİLAF) ve Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesi (KİSBÜDİF)'te okuyan öğrencilerin tercih sebeplerini belirlemek, aldıkları eğitimin kendilerini öğretmenlik ve din görevlisi mesleklerine hazırlama durumunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen verilerin, KKTC özelinde yüksek din eğitimi kurumlarında okuyan öğrencilerin profili, onların fakültelerinden beklentileri, bu beklentilerin fakültede verilen eğitimle irtibatı gibi konuların aydınlatılmasında önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir. Buna göre araştırmanın, her iki fakültedeki eğitim süreçlerini, güçlü ve zayıf yönlerini göstermesi bakımından da önemli ipuçları sunacağı varsayılmaktadır. Ayrıca her iki fakültenin de yeni sayılabilecek kurumlar olması,¹³ öğrencilerinin çoğunluğunun

¹² Mehmet Korkmaz, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Bilimname*, sy 1 (2010): 167-204, 189; Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”, 71; Erpay, “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”, 435.

¹³ YDÜİLAF 2011-2012 eğitim yılında, KİSBÜDİF 2015-2016 eğitim yılında kurulmuştur. Geniş bilgi için bkz.:

Türkiye'den geliyor olması ve henüz müstakil araştırmalara konu edilmemiş olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir: “KKTC'deki yüksek din eğitimi kurumlarında okuyan öğrencilerin tercih sebepleri, beklentileri ve mesleğe hazır olma durumları hakkındaki değerlendirmeleri nasıldır?” Bu problem cümlesine bağlı olarak YDÜİLAF ve KİSBÜDİF'te okuyan öğrencilerin hem yüksek din eğitimini hem de KKTC'yi tercih sebepleri incelenmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ve İmam Hatip Lisesi (İHL) Meslek Dersleri öğretmenliğine ve Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki (DİB) din görevlisi başlığı altında toplanabilecek çeşitli görevlere (imam, Kur'an kursu öğreticisi, vaiz vb.) hazır olma durumları ele alınmıştır. Son olarak yüksek din eğitimi kurumlarının “*dinin doğru anlaşılmasına katkı sunmak*” şeklindeki misyonu hakkında öğrencilerin değerlendirmeleri araştırılmıştır.

YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden paydaş analizi yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Paydaş analizi araştırmaya konu olan mevcut durumdan veya olası durumdan etkilenebilecek paydaş gruplarının, bu grupların durum ile ilişkilerinin, güçlerinin ve etkilerinin ve katılım stratejilerinin belirlenmesi yöntemidir.¹⁴ Nitel

YDÜİLAF, Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. "Akademik". Erişim 20 Nisan 2020. <http://ilahiyat.neu.edu.tr/akademik/>

KİSBÜDİF, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesi, "Fakülte". Erişim 20 Nisan 2020. <https://kisbu.edu.tr/dini-iliimler-fakultesi/>

¹⁴ Mehmet Zeki İlgar ve Semra Coşgun İlgar, “Paydaş Analizi”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 14, sy 20 (31 Aralık 2019): 1835-60, <https://doi.org/10.26466/opus.574116>.

araştırma türünde, problem durumunu yansıtan bir grup ile derinlemesine çalışma yapmayı kolaylaştıracak çalışma ortamlarının oluşturulması hedeflenir.¹⁵ Nitel bir çalışma için üç aşamanın kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Bunlar; araştırmanın temelini oluşturacak teorik çerçevenin oluşturulması, sistematik, uygulanabilir ve esnek bir araştırma tasarımının oluşturulması ve araştırma bulgularının tutarlı ve anlamlı bir belge olarak sıralanmasıdır.¹⁶

Bu çalışmada kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmadan önce öğrenciler gözlemlenmiş, onlarla konuya ilişkin görüşmeler yapılmış, öğretim üyeleri ve fakülte yöneticileriyle bilgi paylaşımında bulunulmuştur. Buna ek olarak literatür çalışması ile benzer çalışmalardan da yararlanılmıştır. Açık uçlu soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Alınan uzman görüşü neticesinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunun son şeklinde açık uçlu beş soru katılımcılara yöneltilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara yöneltilen sorular şu şekildedir:

1. Lise eğitiminizden sonra yüksek din eğitimi veren fakültelere yönelmenizi sağlayan sebepler nelerdir? Yüksek din eğitimi görmeye karar verdikten sonra, KKTC'deki İlahiyat/dini ilimler fakültelerini tercih etmenizdeki etkili olan sebepler nelerdir? Cevabınızı detaylandırarak anlatır mısınız?

¹⁵ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel araştırma yöntemleri*, 27. bs (Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık, 2019), 253, <https://doi.org/10.14527/9789944919289>.

¹⁶ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 11. bs (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015), 37.

2. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nin eğitim imkânlarının ve düzeyinin beklentilerinizi karşılama düzeyi hangi seviyededir? Cevabınızın sebeplerini detaylıca anlatır mısınız?
3. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nde aldığınız eğitimi, sizi DKAB ve İHL Meslek Dersleri öğretmenliğine hazırlaması açısından yeterli görüyor musunuz? Cevabınızın sebeplerini örneklerle anlatır mısınız?
4. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nde aldığınız eğitimi, sizi din görevlisi (İmam, Kur'an Kursu Öğreticisi vb.) mesleğine hazırlaması açısından yeterli görüyor musunuz? Cevabınızın sebeplerini örneklerle anlatır mısınız?
5. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nde verilen eğitimin sizin İslam anlayışınıza etkisi nasıl olmuştur? Cevabınızın sebeplerini okuldan önceki hayatınızla ilişkilendirerek anlatır mısınız?

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2019-2020 eğitim yılında KKTC'de yüksek din eğitimi veren iki fakültede okuyan son öğrencilerinden oluşturulmuştur. YDÜİLAF ve KİSBÜDİF'te okuyan 82 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Değişken	Kodlamalardaki Kısaltması	N	%
Cinsiyet	Kadın	K	35	42,6
	Erkek	E	52	57,4
Mezun olunan lise	Anadolu Lisesi	AL	12	14,6
	İmam Hatip Lisesi	İHL	61	74,4
	Meslek Lisesi	ML	6	7,3
	Diğer	D	3	3,7
TOPLAM			82	%100

Her iki okuldaki öğrenci profiliyle uyumlu olarak araştırmaya katılan erkek öğrencilerin (%57,4), kadın öğrencilerden biraz fazla olduğu ve katılımcıların çoğunluğunun (%74,4) İmam Hatip Lisesi mezunu olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Veriler 2019-2020 eğitim-öğretim yılının bahar döneminin başında öğrencilerle birebir görüşme yoluyla elde edilmiştir. Bu süreç içinde öncelikle araştırma için etik izin alınmış,¹⁷ ardından okul yönetimleri ile işbirliği içinde gerekli izinler alınarak öğrencilerin derslerini aksatmayacak şekilde araştırma planlanmış ve katılımcıların yazılı onayları alınarak araştırma uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formları nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi verilerin genellikle önceden belirlenmiş kategoriler çerçevesinde sistematik olarak şekillenmesini sağlayan bir yöntemdir. İçerik analizindeki asıl amaç, toplanan verileri açıklayacak kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu açıdan içerik analizinde

¹⁷ “Bilimsel Araştırma Etik Kurul İzni” (KİSBÜ Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu, 16 Ocak 2020).

yapılan işlem, birbirine benzer verileri kodlayarak belirli temalar ışığında sınıflandırmak ve bunları da okuyucunun anlayacağı şekilde yorumlamaktır.¹⁸

2.4. Geçerlik ve Güvenilirlik

Geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerinin nicel ve nitel araştırma türlerine göre sınıflandırıldığı çeşitli modeller geliştirilmiştir. Nitel araştırmada geçerlik, “*ana sorun çerçevesinde konuyu nesnel olarak ifade etmek*” olarak tanımlanabilir.¹⁹ Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik yöntemi olarak kullanılan yöntemlerden bazıları şunlardır: veri toplama çeşitliliği (görüşmeler, gözlemler ve belge inceleme) uygulanması, geri bildirim (katılımcılara veri setinin sunulması) yapılması, bulguları aktarırken yoğun tanımlama yapılması, araştırmanın önyargısız şekilde uygulanarak olumsuz veya diğer görüşlerle zıt bilgilere de temalar içinde yer verilmesi, araştırma alanında uzun süre çalışılması, aynı alanda çalışan araştırmacılara veri setinin sunulması ve tüm araştırmayı incelemek için dışarıdan bir uzman görüşüne başvurulmasıdır. Bu bağlamda güvenilirlik kriterleri olarak dört ana strateji geliştirilmiştir. Bunlar; “inanırlık, güvenilirlik, aktarılabilirlik ve doğrulanabilirlik” olup, bu kriterler nitel bulguların geçerliğini ve güvenilirliğini sağlar.²⁰

Bu araştırmada inanırlık aşaması için şunlar yapılmıştır; veri toplama aracının iyi yapılandırılması sağlanmıştır. Çalışma grubunun çeşitliliği için farklı öğrenci profillerine ulaşılmıştır. Katılımcıların gönüllülük esasına göre araştırmada bulunmaları için öncesinde

¹⁸ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. bs (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 259.

¹⁹ Yıldırım ve Şimşek, 290.

²⁰ Yıldırım ve Şimşek, 298.

bilgilendirilme yapılmış ve yazılı izinleri alınmıştır. Araştırmanın ne zaman ve nerede yapıldığı paylaşılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri detaylı şekilde açıklanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için şunlar yapılmıştır; araştırmanın aşamaları ve ayrıntıları benzer bir araştırmanın tekrarlanabilmesi amacıyla belirtilmiştir. Araştırma öncesi ve sonrasında uzman inceleme ve değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırmanın aktarılabirliği için şunlar yapılmıştır; kayıt alma, not alma ve gözlem işlemleri doğal bir ortamda, yani okulda gerçekleştirilmiştir. Analiz edilen verilerin bazıları araştırmada değiştirmeden aktarılmıştır. Araştırmanın doğrulanabilirliği için şunlar yapılmıştır; veri toplama formu hazırlanırken uzman görüşü alarak katılımcının yönlendirmeden uzak tutulması amaçlanmıştır. Katılımcılarla sosyal mesafeyi korumak için araştırma okul ortamındaki toplantılarla yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışma grubundaki öğrenciler Ö1'den Ö82'ye kadar kodlanmıştır. Kodlamaların yanına parantez içinde demografik özellikleri belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan beş soruya öğrencilerin verdiği cevaplara göre kodlar oluşturulmuştur. Bulgulara dayanarak beş tema oluşturulmuştur. Ardından hem kod frekansları verilmiş hem de öğrencilerin görüşleri sunulmuştur.

3.1. Öğrencilerin Fakülteyi ve KKTC'yi Tercih Sebepleri

İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi öğrencilerinin fakülteyi ve KKTC'yi tercih sebepleri Tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2. Öğrencilerin Fakülteyi ve KKTC'yi Tercih Sebepleri

Temalar	Kod	f
İlahiyat/Dini İlimler	İyi bir dini eğitim alarak İslam'ı öğrenmek ve yaşamak için.	26
Fakültesini Tercih Sebepleri	İlahiyat eğitimi alıp, bu dini başka insanlara aktarmak için.	20
	Öğretmen ve din görevlisi ataması kolay olduğu için.	16
	Ailem istediği için.	14
	İHL mezunu/hafız olduğumdan dini ilimlere ilgi duyuyorum.	12
	Puanım buraya yettiği için.	55
	Ailem/akrabalarım burada yaşadığı için.	13
KKTC'yi Tercih Sebepleri	Öğretim elemanı kadrosu iyi olduğu için.	10
	Yurtdışı olduğu için.	8
	Daha önce burada okuyan tanıdıklarım tavsiye ettiği için.	6
	Yanlış tercih yaptığım için.	5

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrenciler, ilahiyat/dini ilimler fakültesini çoğunlukla içsel motivasyon kaynağı denilebilecek dini amaç ve kaygılarla tercih etmişlerdir:

Ö7(K-AL): “Kendi isteğimle geldim, severek okuyorum.” Ö17(K-İHL): “İHL mezunu olduğum için geldim, dini ilimlere ilgim vardı. İlahiyatta severek okuyorum.” Ö24(K-İHL): “KKTC'de yaşıyorum. Amacım bu fakültede okuyup, İslam'ı öğrenmek ve çevremi aydınlatmak.” Ö36(E-İHL): “Adadaki tek din eğitimi veren lise olan Hala Sultan İlahiyat Koleji'nden gururla mezun oldum. Adada bu alandaki ihtiyacı gördüğüm için İlahiyat eğitimine devam ediyorum ve adada kalmak istiyorum.” Ö51(E-İHL): “Vatana, millete ve İslam'a daha iyi hizmet edebilmek için bu fakültede okuyorum.” Ö74(E-ML): “İlk okuduğum üniversitedeki bulamadığım yaşama dair felsefi görüşü arama çabamın peşinden İlahiyatı seçtim.” Ö76(E-ML): “Din adına herkes bir şeyler söylüyordu. Doğru olanı öğrenip, anlatabilmek için buraya geldim.”

Bununla birlikte dışsal motivasyon kaynağı olarak görülebilecek öğretmen/imam olmak şeklindeki meslek sahibi olma isteği ve aile üyelerinin isteğini gerçekleştirme arzusu da öğrencilerin ilahiyat/dini ilimler fakültesini tercihinde etkili olmuştur:

Ö18(K-İHL): “İlahiyat alanını seviyorum. Bu alanda akademisyen olmak istiyorum.” Ö27(K-İHL): “Ailem istediği için İlahiyat okuyorum.” Ö41(E-

İHL): “*Arapçamı geliştirip, yurtdışına gitmek için buraya geldim.*” Ö59(E-İHL): “*İlahiyatçıların ataması çok oluyor, bu bölümün önü açık.*” Ö71(E-İHL): “*Ailemden çok kişi din görevlisi ve DKAB öğretmeni, benim de bu alanda devam etmem en doğru olan.*”

Bu sonuçlar öğrencilerin büyük oranda bilinçli tercih yaptığını ve dini öğrenip, yaşamanın ve çevresine aktarmanın önemli bir sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek din eğitimi gören öğrencilerin fakülte tercihlerinin sebeplerini inceleyen önceki araştırmalarda hem benzer hem de farklı sonuçlar bulunmaktadır. En önemli etken olarak; Kirman ve Demir’in çalışmasında “*mezuniyet sonrası iş imkânları*”,²¹ Erpay’ın çalışmasında “*dini doğru ve kapsamlı şekilde öğrenmek*”²², Taştan ve arkadaşlarının çalışmasında “*dini daha doğru şekilde öğrenmek ve öğretmek ideali*”,²³ Korkmaz’ın çalışmasında “*alan hakkında bilgi sahibi olma*”²⁴ ve Keyifli’nin çalışmasında ise “*din hizmetleri alanında görev almak ya da öğretmen olmak*”²⁵ şeklinde açıklanmaktadır. KKTC’deki yüksek din eğitimi gören öğrencilerin büyük çoğunluğunun İHL mezunu olduğu dikkate alındığında öğrencilerin meslek sahibi olmaktan ziyade önceki eğitimlerini devam ettirme, ailelerinin genel eğilimlerini kabullenme gibi sebeplerin öne çıktığı söylenebilir. Literatürde bunu destekleyen bir sonuç olarak, İlahiyat Fakültesi’nde okuyan İHL öğrencilerinin, yüksek din eğitimi,

²¹ Kirman ve Demir, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği”, 8.

²² Erpay, “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”, 435.

²³ Abdulvahap Taştan, Ali Kuşat, ve Celaledin Çelik, “Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 11 (2011): 169-92.

²⁴ Korkmaz, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”.

²⁵ Keyifli, “Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler: DEÜ. İlahiyat Fakültesi Örneği”, 1349.

mezun oldukları lise eğitimi ve ortamıyla bağdaştırdıkları için bilerek ve isteyerek tercih ettikleri ve bunun sonucunda da yüksek bir uyum gösterdikleri ifade edilmektedir.²⁶

Öğrencilerin KKTC’yi tercih sebeplerine bakıldığında puan unsurunun etkili olduğu bulgularda görülmektedir. Pek çok öğrenci “*tek çarem buydu, başka seçeneğim yoktu*” şeklindeki ifadeleriyle bu durumu açıklamıştır. Bazı öğrenciler ise tesadüfen veya yanlışlıkla geldiklerini söylemişlerdir ki bunun da puanla ilişkili olduğu söylenebilir. Bunun dışında aile fertlerinin veya akrabalarının KKTC’de olması, öğretim elemanı kadrosunun kaliteli olması ve mezunların tavsiyesi de öğrencilerin KKTC’yi tercihindeki önemli unsurlardır:

Ö2(K-AL): “*Daha önce bu fakültede arkadaşım okudu. Onun tavsiyesiyle geldim, ben de memnunum.*” Ö33(K-İHL): “*KKTC’de akrabalarımız vardı, ailem buraya gelmemi istedi.*” Ö63(E-İHL): “*Bu okulu araştırdım. Hocalarının profesör düzeyinde olduğunu gördüğüm için geldim.*” Ö49(E-İHL): “*Mersin’den burası çok yakın olduğu için geldim.*” Ö55(E-İHL): “*Okulun puan durumuna göre hocalarının kalitesinin çok iyi olduğunu duyduğum için geldim.*”

Bu sonuçlara göre, öğrencilerin KKTC’yi tercih ederken yurtdışı olarak değerlendirmedikleri, puan durumu ve eğitim kalitesini öncelikledikleri görülmektedir. Çünkü öğrencilerin KKTC’yi tercih etmeleri ile ilahiyat tercihleri beraber değerlendirildiğinde, öğrencilerin öncelikle yüksek din eğitimi almak istedikleri fakülteyi tercih ettikleri, şehir ya da ülke tercihinin ise bunun ardından geldiği söylenebilir.

²⁶ Cemil Osmanoğlu, “Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma: İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 43 (2017): 197-262.

Çünkü öğrencilerin, Türkiye’de oturdukları şehirde veya yakın bir şehirde başka bölümü seçebilecekken yüksek din eğitimi almayı önceleyerek KKTC’yi tercih ettikleri görülmektedir. Buna göre öğrencilerin KKTC’yi Türkiye’den ayrı düşünmedikleri, eğitim beklentilerini dikkate alarak tercih yaptıkları söylenebilir. Öğrencilerin İlahiyat Fakültesini tercih sebepleri üzerine yapılan bir araştırmada benzer bir sonuçtan bahsedilerek, fakültenin yaşanılan yere yakın olmasının ve fakültenin bulunduğu bölgenin daha önceden tanınmasının tercihlerinde etkili olmadığı ifade edilmektedir.²⁷

3.2. Fakülte'deki Eğitim ile İlgili Öğrencilerin Beklentilerini Etkileyen Unsurlar

İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi öğrencilerinin beklentilerini etkileyen unsurlar Tablo 3’de gösterilmiştir:

Tablo 3. Öğrencilerin Beklentilerini Etkileyen Unsurlar

Temalar	Kod	f
Öğrencilerin Beklentilerini Etkileyen Unsurlar	Öğretim elemanları	33
	Ders içerikleri	24
Etkileyen Unsurlar	Eğitimi etkileyen temel unsurlar	17
	Eğitimi etkileyen çevresel unsurlar	9

Araştırmaya katılan öğrencilerin “*fakültede aldığınız eğitimin beklentilerinizi karşılama düzeyi hangi seviyededir?*” sorusuna verdikleri cevaplar; “*beklentilerimi tamamen karşılıyor*” (N=51, %62,2), “*beklentilerimi kısmen karşılıyor*” (N=17, %20,2) ve “*beklentilerimi karşılamıyor*” (N=14, %17,1) şeklindedir. Bu sonuçlara göre katılımcıların fakülte'deki eğitim ile ilgili beklentilerinin büyük oranda karşılandığını düşündükleri söylenebilir.

²⁷ Keyifli, “Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler: DEÜ. İlahiyat Fakültesi Örneği”, 1357.

Tablo 3'deki bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin beklentilerinin karşılanmasını etkileyen unsurlara bakıldığında “*öğretim elemanları, ders içerikleri, eğitimi oluşturan temel unsurlar ve eğitimi destekleyen çevresel unsurlar*” olarak dört başlık altında toplamak mümkündür. Her bir başlığın eğitime olumlu ya da olumsuz etkisi bulunmakta ve bu etki aynı doğrultuda öğrencilerin beklentisine yansımaktadır.

Öğretim elemanlarının profili, okulda kadrolu ya da geçici statüde bulunmaları, kendileriyle kolay ya da zor iletişim kurulması, öğrencilerin beklentisini doğrudan etkilemektedir:

Ö49(E-İHL): “*Hocalarımız çok iyi üniversitelerden geldiği için beklentilerimi tamamen karşılıyor.*” Ö44(E-İHL): “*İlk başlarda çok tedirgindim. Ancak hocalarımızla tanışınca memnun kaldım. Çünkü hocalarımız beklentilerimizin çok üstündeydi.*” Ö22(K-İHL): “*Buraya gelmeden önce çok ümitsizdim. İyi bir eğitim alacağımdan şüpheliydim. Ama mezun olmak üzereyim ve aldığım eğitim beklentimin çok üstünde gerçekleşti.*” Ö48(E-İHL): “*Yeni bir üniversite için hocalarımızın çoğunun profesör olması büyük şans.*” Ö12(K-AL): “*Hocalarımızın Türkiye'nin köklü üniversitelerinden gelmesi çok iyi.*” Ö2(K-AL): “*Hocalar ve öğrenciler oldukça samimiler, burada kendimizi yalnız hissetmiyoruz.*” Ö42(E-İHL): “*Hocalarımızın sürekli değişmesi uyum sürecini zorlaştırıyor, bir dönem gördüğümüzü bir daha hiç göremeyebiliyoruz.*” Ö67(E-İHL): “*Hocalarımız sadece haftanın belli günlerinde burada olduğu için çok fazla diyalog kuramıyoruz.*”

Öğrencilerin okulda umduklarını bulup bulmamalarını, eğitimden memnun olup olmamalarını etkileyen bir diğer unsur ders saatleri ve içerikleridir:

Ö11(K-AL): “*Beklentimi karşılamıyor çünkü temel İslami dersler kadar felsefe dersleri var, asıl eğitimimiz eksik kalıyor.*” Ö33(K-İHL): “*Hocalarımız iyi yerlerden geliyor ama çok kısıtlı bir sürede onları*

görebildiğimiz için aldığımız eğitim kalıcı olmuyor. Bir şey sormak istediğimizde her zaman bulamıyoruz.”

Eğitimin temel unsurları olan kaynak eserlere ulaşma, eğitim programı ve içeriği öğrencilerin beklentileri etkileyen unsurlardır:

Ö27(K-İHL): *“Bir konuda araştırma yapmak istediğimizde kaynak kitap bulamıyoruz.”* Ö53(E-İHL): *“Burada hayata yönelik değil, sınava yönelik yetiştiriliyor.”* Ö16(K-İHL): *“Tekrar başlasaydım örgün yerine açıktan okuyup, kendimi daha iyi geliştirdim. Bu programla zaman kaybı yaşadığımı düşünüyorum.”*

Fakültelerdeki eğitimi destekleyen çevresel unsurların varlığı da öğrencilerin memnuniyetini etkilemektedir:

Ö27(K-İHL): *“Türkiye’de bir şehirde olsaydım çeşitli kurslara gidebilirdim. Osmanlıca, diksiyon vb.”* Ö49(E-İHL): *“Kendimizi geliştirebileceğimiz vakıf vb. kurumların olmaması, buradaki en büyük eksiklik.”* Ö54(E-İHL): *“Daha fazla konferans, seminer olabilir.”* Ö47(E-İHL): *“Kendimizi geliştirmek için fakülte dışında hiçbir yer olmadığı için tam istediğimiz eğitimi alamıyoruz.”*

Bu sonuçlara göre öğrencilerin dört yıllık yüksek din eğitiminden genel anlamda memnun kaldıklarını söylemek mümkündür. Öğrencilerin öğretim elemanları ile ilgili değerlendirmelerinin beklentilerinin şekillenmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir. YDÜİLA ve KİSBÜDİF için bunun olumlu olduğu söylenebilir. Öğrencilerin öğretim elemanı kadrosundan memnun oldukları gözükmektedir. Bununla birlikte beklentilerine ulaşamamanın sebepleri olarak temel eserlere ulaşamamak ve fakülte dışında kişisel gelişimlerini destekleyecek yerlerin olmaması öne çıkmaktadır.

İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada, öğrenciler İlahiyat Fakültesi’nde okudukları için memnun olmalarına rağmen büyük çoğunluğunun (%72,2) aldıkları eğitimden

memnun olmadıkları ve bunun sebepleri olarak ise, derslere alanında uzman olmayan öğretim elamanlarının girmesi ile eğitim sisteminden kaynaklanan bazı sorunları dile getirdikleri ifade edilmektedir.²⁸

Bu sonuca göre öğretim elemanlarının alan yeterlilikleri kadar eğitimci yönleriyle de ilgilenilmesi, onların eğitim, öğretim; öğretim metotları, sınıf yönetimi, ölçme-değerlendirme ve rehberlik gibi konularda kendilerini geliştirecekleri ortamların oluşturulmasında üniversite ve fakülte yönetiminin katkıda bulunması gerektiği söylenebilir.²⁹

3.3. Öğrencilerin Fakültede Verilen Eğitimin Öğretmenlik Mesleğine Hazırlaması Hakkındaki Görüşleri

Öğrencilerin İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nde verilen eğitimin öğrencileri DKAB ve İHL Meslek Dersleri öğretmenliğine hazırlaması hakkındaki görüşleri Tablo 4'de gösterilmiştir:

Tablo 4. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesindeki Eğitimin Öğretmenlik Mesleğine Hazırlama Durumu

Temalar	Kod	f
Öğrencilerin	Öğretmenlik meslek derslerinin niceliği / niteliği	40
Öğretmenlik	İlahiyat derslerinin niteliği	26
Mesleğine	Öğretmenlik uygulamasının niceliği	14
Hazırlanmasını	Öğrencilerin kişisel gelişimi	11
Etkileyen Unsurlar		

Araştırmaya katılan öğrencilerin “*fakültede aldığınız eğitimi, sizi DKAB ve İHL Meslek Dersleri öğretmenliğine hazırlaması açısından yeterli görüyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar; “*yeterli görüyorum*” (N=50, %60,9), “*kısmen yeterli görüyorum*”

²⁸ Özenç, “Son Sınıf Öğrencilerine Göre Beklentileri Karşılama ve Mesleki Hayata Hazırlamada İlahiyat Fakültelerinde Eğitim (Dicle Üniversitesi Örneği)”, 28.

²⁹ Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”, 175.

(N=17, %20,7) ve “yeterli görmüyorum” (N=15, %18,4) şeklindedir. Bu sonuçlara göre katılımcıların fakültedeki eğitimin, kendilerini öğretmenlik mesleğine büyük oranda hazırladığını düşündükleri söylenebilir. İlahiyat Fakültesi’nin mesleğe hazırlama yönünün incelendiği bir araştırmada öğrencilerin %63,7’sinin kendisini iyi bir öğretmen adayı olarak gördüğü,³⁰ İlahiyat Fakültesi öğrencileriyle yapılan başka bir araştırmada da katılımcıların %55’nin kendilerini alan bilgisine hâkim olarak gördükleri ifade edilmektedir.³¹ Kaya tarafından yapılan “*din öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleği öz yeterlik algıları*” başlıklı araştırmada, öğretmen adaylarının yüksek düzeyde sayılabilecek bir yeterlik algısına (oldukça yeterli düzeyinde) sahip oldukları, öğretmenlik mesleğini yapabilme açısından kendilerini yeterli gördükleri tespit edilmiştir.³²

Tablo 4’deki bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine hazırlanmasını etkileyen unsurlara bakıldığında “*öğretmenlik meslek derslerinin niceliği/niteliği, ilahiyat derslerinin niteliği, öğretmenlik uygulaması dersinin niceliği ve öğrencilerin kişisel gelişimi*” şeklinde dört başlık altında toplamak mümkündür. Her bir başlığın öğrencilerin öğretmenlik mesleğine hazırlanmalarına olumlu ya da olumsuz etkisi bulunmaktadır.

³⁰ Aybiçe Tosun ve Ayşe Yorulmaz, “Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, sy 7 (Aralık 2017): 151-84.

³¹ Ayşegül Gün, “Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 8 (30 Haziran 2017): 125-71, <https://doi.org/10.18498/amauidf.325833>.

³² Umut Kaya, “Din Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik Algıları: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Van İlahiyat Dergisi* 7, sy 10 (15 Haziran 2019): 65-112, <https://doi.org/10.5281/ZENODO.3250322>.

Öğrenciler fakültede gördükleri öğretmenlik meslek derslerinin hem içeriklerinin hem de toplam saatlerinin kendilerinin mesleğe hazırlanmasını doğrudan etkilediğini düşünmektedirler:

Ö45(E-İHL): *“Formasyon dersleriyle öğretmenlik mesleğine güzel bir şekilde adım adım hazırlıyorlar.”* Ö79(E-ML): *“Hocaların öğretmenlik tecrübelerini bizimle paylaşmaları çok önemli.”* Ö25(K-İHL): *“Bence yeterli düzeyde hazırlanıyoruz, çünkü eğitim psikolojisine kadar tüm formasyon derslerini öğreniyoruz.”* Ö65(E-İHL): *“Son sınıftaki özel öğretim teknikleri ve materyal hazırlama derslerine kadar kendimi hazır hissetmiyordum ama artık hazırım diyebilirim.”* Ö30(K-İHL): *“Üç yıldır gördüğümüz temel İslami ilimler derslerinden sonra gördüğümüz formasyon dersleriyle bu dersleri okulda nasıl aktaracağımızı öğreniyoruz, kendimi hazır hissediyorum.”* Ö44(E-İHL): *“Eğitim dersleri son sınıfta değil de 1. sınıfta başlarsa daha iyi olur, bu konuda daha iyi bilgileniriz.”* Ö29(K-İHL): *“Yeterli bulmuyorum. Çok çeşitli dersler var ama ders içerikleri oturmuyor.”*

Öğrenciler ortaokul, lise ve imam hatip okullarında anlatacakları alan dersleri ile ilgili fakültede aldıkları eğitimin niteliğinin kendilerini mesleğe hazırlanmada önemli bir etkiye olduğunu düşünmektedirler:

Ö42(E-İHL): *“Alt sınıflardaki bazı arkadaşlarımız bir takım derslerin Arapça işlenmesi sebebiyle zihinlerinde tam oturmadıklarını ifade ediyorlar. Biz yaşamadık ama alt sınıflar için bazı derslerin Arapça işleniyor olması sorun oluşturabilir.”*

Öğrenciler öğretmenlik uygulamasının sadece bir dönem olmasının, ayrıca gittikleri okuldaki danışmanlarının sorumluluğunda çok sayıda stajyerin bulunmasının mesleğe hazırlanmalarında önemli bir eksiklik oluşturduğunu ifade etmektedirler:

Ö47(E-İHL): *“Öğretmenlik uygulaması dersi çok faydalı ancak danışman hocamızın sorumluluğunda çok sayıda arkadaşımız var ve sadece bir kere uygulama şansımız oluyor.”* Ö58(E-İHL): *“Okul uygulamasını hem son*

sınıfta hem de sadece bir dönem yapıyor olmamız büyük eksiklik, daha alt sınıflarda gidebilsek ve okulda daha çok bulunabilsek kendimizi öğretmenlik havasına daha iyi hazırlayacağımızı düşünüyorum.”

Öğrenciler fakültedeki dersler ve uygulamaların kendilerini öğretmenlik mesleğine hazırlaması kadar, öğrencilerin kişisel çabalarının da bu süreçte önemli bir etken olduğunu, tek başına fakültedeki eğitimin yeterli olamayacağını düşünmektedirler:

Ö19(K-İHL): *“Okuldaki dersleri ve eğitimi bir başlangıç olarak görüyorum. Kendimi %50 hazır buluyorum, kendimi geliştirmem gerektiğini düşünüyorum.”* Ö16(K-İHL): *“Sadece okuldaki derslerle yeterli olacağını düşünmüyorum. Kendimizi daha fazla geliştirmemiz lazım.”* Ö24(K-İHL): *“Eğitim dersleriyle öğretmenliğe güzel bir şekilde hazırlıyorlar. Ama biz öğrenciler olarak sadece sınavları ve diplomayı öncelediğimiz için verimsiz oluyor.”*

Bu sonuçlara göre artık birer öğretmen adayı olan son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine kendilerini büyük oranda hazır hissettikleri söylenebilir. Bu değerlendirmelerine olumlu etki eden unsur olarak fakültede gördükleri öğretmenlik meslek dersleri, olumsuz etkileyen unsur olarak ise öğretmenlik uygulaması dersinin saatinin az olması belirlenmiştir. Ayrıca öğrenciler fakültede aldıkları eğitimin yanında kişisel olarak kendilerini geliştirmeleri gerektiğini düşünmektedirler.

İlahiyat Fakültesi öğrencilerine yönelik yapılan iki ayrı araştırmada benzer bir sonuca vurgu yapılarak, öğrencilerin programda çok çeşitli derslerin olmasından yakındıkları³³ ve ders çeşitliliği sebebiyle bir alana uzmanlaşma olmamasının öğrencilerin memnuniyetini düşürdüğü ifade edilmekte ve öğrencilerin okudukları

³³ Tosun ve Yorulmaz, “Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)”, 171.

bölümün ya da programın amaçlarının net olarak belli olmamasını eleştirdikleri ortaya konulmaktadır.³⁴ Bu bulguyu destekleyecek mahiyette bir veri olarak, İlahiyat Fakültesi'nin öğretmen yetiştirme sisteminin yeniden yapılandırılması başlığıyla yapılan bir çalışmada da son sene verilen 4-6 saatlik öğretmenlik uygulaması dersleri ile öğretmen yetiştirmenin; iletişim vb. dersler gösterilmeden de din hizmetleri alanında yeterlilik kazandırmanın mümkün olmadığı vurgulanmaktadır.³⁵ İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin mesleki yeterliklerinin incelendiği bir araştırmada da katılımcıların öğretmenlik mesleğine başladıklarında en çok sınıf yönetiminde zorlanacaklarını düşündükleri ifade edilmektedir.³⁶

3.4. Öğrencilerin Fakültede Verilen Eğitimin Din Görevlisi Mesleğine Hazırlaması Hakkındaki Görüşleri

Öğrencilerin İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nde verilen eğitimin öğrencileri din görevlisi mesleğine hazırlaması hakkındaki görüşleri Tablo 5'de gösterilmiştir:

Tablo 5. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesindeki Eğitimin Din Görevlisi Mesleğine Hazırlama Durumu

Temalar	Kod	f
Öğrencilerin Din Görevlisi Mesleğine Hazırlanmasını Etkileyen Unsurlar	Kur'an-ı Kerim ders saatlerinin yetersizliği	35
	Camide imamlık, müezzinlik, vaaz, hutbe vb. uygulama imkânının olmaması	18
	İHL dışından gelenler için ayrı bir programın olmaması	6

³⁴ Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”, 175.

³⁵ Ev, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme Sistemini Yeniden Yapılandırma”, 93.

³⁶ Gün, “Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği”, 164.

Araştırmaya katılan öğrencilerin “*fakültede aldığınız eğitimi, sizi din görevlisi (İmam, Kur’an Kursu Öğreticisi vb.) mesleğine hazırlaması açısından yeterli görüyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar; “*yeterli görüyorum*” (N=40, %48,9), “*kısmen yeterli görüyorum*” (N=18, %21,9) ve “*yeterli görmüyorum*” (N=24, %29,2) şeklindedir. Bu bulgulara göre katılımcıların fakültedeki eğitimin, kendilerini din görevlisi mesleğine büyük oranda hazırladığını düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte katılımcıların fakültedeki eğitimi, din görevlisi mesleğinden ziyade öğretmenlik mesleğine hazırlama açısından daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. İlahiyat Fakültesi’nin mesleğe hazırlama yönünün incelendiği bir araştırmada öğrencilerin %55,4’ünün kendisini Kur’an kursu öğreticisi olmak için yeterli gördüğü ortaya konulmuştur.³⁷

Tablo 5’deki bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin din görevlisi mesleğine hazırlanmasını etkileyen unsurlara bakıldığında “*Kur’an-ı Kerim ders saatlerinin yetersizliği, camide imamlık, müezzinlik, vaaz, hutbe vb. uygulama imkânının olmaması ve İHL dışından gelenler için ayrı bir programın olmaması*” şeklinde üç başlık altında toplamak mümkündür. Her bir başlığın öğrencilerin öğretmenlik mesleğine hazırlanmalarına olumsuz etkisinin olduğu görülmektedir.

Öğrenciler din görevlisi olabilmeleri için Kur’an-ı Kerim ders saatlerinin yetersiz olduğunu, ders saatlerinin artırılması ve uygulama dersi olduğu için Kur’an-ı Kerim derslerinde sınıflardaki öğrenci mevcutlarının azaltılması gerektiğini ifade etmektedirler:

³⁷ Tosun ve Yorulmaz, “Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)”, 175.

Ö3(K-AL): “*Kur'an-ı Kerim derslerinin saatleri biraz daha fazlalaştırılabilir.*” Ö9(E-AL): “*Kur'an ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Ayrıca Hitabet dersi de olmalı. Din görevlisi olabilmek için ses eğitimi ve kıraat derslerinin de olması lazım.*” Ö21(K-İHL): “*Kur'an-ı Kerim ders saatleri yetersiz. Daha Kur'an-ı yüzünden okuyamayanlar var, nasıl din görevlisi olacak!*” Ö16(K-İHL): “*Sınav odaklı çalıştığımız için ve günü kurtarmak için ezber yaptığımız için yeterince hazır olduğumuzu düşünmüyorum.*” Ö39(E-İHL): “*İlahiyat fakülteleri daha çok öğretmen ve akademik anlamda yetiştiriyor, din hizmetleri anlamında yeterli eğitim verildiğini düşünmüyorum.*” Ö67(E-İHL): “*Kur'an derslerinde bilmeyen veya çok az bilen sınırdan geçiyor. Bu durum ileride karşımıza çıkacak.*” Ö79(E-ML): “*Din görevlisi yetiştirmeye yönelik gerek Kur'an gerekse diğer dersler açısından sistematik ve bütüncül bir yaklaşım yok, yeterli olmuyor.*”

Öğrenciler din görevlisi olmak için öğretmenlik meslek dersleri ve öğretmenlik uygulaması gibi özel bazı derslerin konulmasının ve staj uygulaması yapılmasının yerinde olacağını ifade etmektedirler:

Ö45(E-İHL): “*Din görevlisi olabilmek için de en az bir yıl staj gerekli. Okuldaki uygulamanın bir benzerini camide yaparsak daha iyi hazırlanmış oluruz.*” Ö54(E-İHL): “*Fakültede imamlık ve müezzinlik için bilgi veriliyor, eğitim kısmı ihmal ediliyor.*” Ö46(E-İHL): “*Derslerin bilgi edinmek için öğretici olduğunu ancak meslek olarak yapabilmek için yeterli olmadığını düşünüyorum. Çünkü hiçbir uygulama yok, hutbe-vaaz gibi.*”

İmam Hatip Lisesi dışından gelen öğrencilerin hem Kur'an-ı Kerim hem de Arapça dersleri ile ilgili hazırbulunuşluklarının yetersizliğini, fakültedeki sınıf mevcutları vb. olumsuz sebepler yüzünden kapatamadıkları ve bu sebeple din görevliliğine kendilerini hazır hissetmedikleri görülmektedir:

Ö8(E-AL): “*İmam hatip lisesinde okumadığım için bu alanda kendimi çok yetersiz hissediyorum.*”

Bu sonuçlara göre öğrencilerin genel anlamda din görevliliği mesleğine kendilerini hazır hissettiklerini söylemek mümkündür. Öğretmenlik mesleğine yönelik değerlendirmelerinin nispeten altında kalan din görevliliği mesleğine hazır olma durumunu olumsuz etkilediğini düşündükleri unsurlar, Kur'an-ı Kerim dersinin haftalık saatlerinin yetersiz oluşu ve camilerde uygulama imkânının olmayışıdır.

İlahiyat Fakültesi lisans ve yüksek lisans öğrencilerine yönelik yapılan iki ayrı çalışmada da öğrencilerin eğitimden beklentilerini olumsuz anlamda etkileyen unsurlardan biri olarak ezberci bir anlayışla eğitim yapılması ve gerçek hayattaki uygulamalara ağırlık verilmemesi şeklinde ifade edilmektedir.³⁸ İlahiyat programlarının DİB personel yeterlikleri bakımından değerlendirildiği bir çalışmada, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kendilerini en az yeterli gördükleri alan olarak “*Kur'an surelerini ezberleme yeterlikleri*” olduğu ifade edilmektedir.³⁹

3.5. Öğrencilerin Fakültede Verilen Eğitimin Dini Anlayışlarına Etkisi Hakkında Görüşleri

Öğrencilerin İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'nde verilen eğitimin dini anlayışlarına etkisi ile görüşleri Tablo 6'da gösterilmiştir:

³⁸ Gönül Turan ve Adem Sağır, “İlahiyat Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencilerinin Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma: Batı Karadeniz Üniversiteleri Örneği”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 1, sy 1 (2017): 86-117; Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”, 158.

³⁹ Hacı Mustafa Kiriş, “Diyadin İşleri Başkanlığı Personel Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakültesi Lisans Programlarının İşlevselliği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 42, sy 2 (Aralık 2018): 47-76.

Tablo 6. İlahiyat/Dini İlimler Fakültesindeki Eğitimin Öğrencilerin Dini Anlayışlarına Etkisi

Temalar	Kod	f
	Ufkumuzun gelişmesini sağladı.	45
İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'ndeki Eğitimin Öğrencilerin Dini Anlayışlarına Olumlu Etkilediğini Düşündükleri Hususlar (+)	Sağlam ve doğru kaynaklardan dinimizi daha doğru öğrenmemizi sağladı.	36
	Bilmediğim pek çok şeyi burada öğrendim.	28
	Fikirler arasında karşılaştırma yapabilme meleğim gelişti.	19
	Bir konuyu nasıl araştırıp, soruna nasıl çözüm bulabileceğimi öğrendim.	15
	Kafa karışıklığına sebep olan sorulara cevap buldum.	10
İlahiyat/Dini İlimler Fakültesi'ndeki Eğitimin Öğrencilerin Dini Anlayışlarına Olumsuz Etkilediğini Düşündükleri Hususlar (-)	Teorik bir eğitimin hayatımıza yansımaları olmuyor, maneviyatımı zayıflatıyor.	8
	Kafam daha çok karıştı, neye inanacağımı şaşırardım.	5
	Her hoca kendi düşüncesini empoze etmeye gayret ediyor.	3

Tablo 6'daki bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin büyük kısmının fakültelerindeki eğitim sayesinde dini anlayışlarının olumlu yönde değiştiğini düşündüklerini söylemek mümkündür. Öğrenciler çoğunlukla fakülte'deki eğitimle ufuklarının geliştiğini, dini bilgilerin sağlam kaynaklardan elde etme yollarını öğrendiklerini, farklı fikirler arasında karşılaştırma yapabilme melekesi kazandıklarını belirtmektedirler:

Ö4(E-AL): “Bizleri çok geliştirdiğini, ufkumuzun açıldığını düşünüyorum.”

Ö1(E-AL): “Kur'an, tefsir ve hadis gibi temel İslami ilimler derslerinin İslam'ı doğru şekilde öğrenmeye çok faydası olduğunu düşünüyorum.”

Ö6(E-AL): “İslam'ı daha iyi ve doğru algılamamıza sebep oluyor.” Ö35(K-

İHL): “İlk başlarda kafamı karıştırmış olsa da daha sonra olumlu ve yeterli şekilde geliştiğimi düşünüyorum.” Ö44(E-İHL): “Tabii ki ilk geldiğim duruma göre oldukça iyiyim. Artık başka fikirleri duyduğumda karşılaştırma

yapabiliyorum, yorumda bulunabiliyorum.” Ö45(E-İHL): “Dinimizle ilgili

bilmediklerimi öğrendikçe dinime daha çok bağlıyorum.” Ö47(E-İHL): “Anadolu lisesinden geldim. Burada öğrendiğim pek çok şeyi bilmiyordum ve her yeni derse ayrı bir heyecanla katılıyorum.” Ö60(E-İHL): “Hocaların farklı görüşleri bazen kafamızı karıştırıyor ama bakış açımın genişlediğini düşünüyorum.” Ö78(E-ML): “Araştırmadan edinilen bilgilerin doğrusunu nasıl bulacağımız konusunda dersler bize yardımcı oldu. Bilmediğim konuları öğrendim.” Ö44(E-İHL): “Bilmediğim veya yanlış bildiğim bazı hususları burada hocalarımızdan tashih ettim.” Ö76(E-ML): “Daha objektif ve neden-sonuç ilişkisine dayalı bir bakış açısı kazanma açısından çok faydalı.” Ö50(E-İHL): “Kültürden gelen ve inanç olarak kabul edilen bazı değerlerin, bilgilerin yanlış olduğunu, din ve kültürü birbirinden ayırma açısından çok şey öğrendiğimi düşünüyorum.” Ö11(K-AL): “Din adına ne çok şey bildiğimi zannedip aslında hiçbir şey bilmediğimi öğrendim. Alakasız diye düşündüğüm bazı derslerin dini anlamak ve anlatabilmek için önemli olduğunu öğrendim.” Ö10(E-AL): “Önceden anlamakta zorluk çektiğim – hukuk gibi- bazı konuları kafamda tam olarak oturtmamı sağladı. Olaylara farklı açılardan bakabilmeye başladım. Ö17(K-İHL): “Önceki İslam anlayışım ile karşılaştırdığımda daha sağlam temellere oturduğunu düşünüyorum.” Ö18(K-İHL): “Anlayamadığım pek çok konunun cevabını burada buldum. Artık körü körüne değil de sorgulayarak, anlayarak inanıyorum.” Ö13(K-İHL): “İlk geldiğim yıl ile şimdiki durumumu kıyaslıyorum da gerçekten bambaşka bir din bilgisi kazandığımı düşünüyorum. Tek bir ağızdan çıkanı kabullenmek değil de artık kendim araştırıp hakikate ulaşmayı başarabiliyorum. Bu çok değerli.” Ö56(E-İHL): “Kafamda biriken soruların cevaplarını öğrenirken, öğrendiğim bilgilerle de yeni sorular beliriyor. Daha sorgulayıcı biri haline dönüşüyorum gittikçe. Ö42(E-İHL): “Bilmediğimiz pek çok şeyi öğreniyoruz, bazen çok şaşırıyoruz.” Ö32(K-İHL): “Dört sene boyunca birbirinden farklı fikirleri öğrenip, karşılaştırma ve tahlil etme yönümüzün geliştiğini düşünüyorum.” Ö82(E-D): “İlk geldiğim sene ile kendimi kıyaslıyorum. Şu an bambaşka bir dini bilgi ve anlayışa sahip olduğumu ve dini bir konuda araştırmadan hiçbir şeyi kabul etmeyecek bir durumda olduğumu görüyorum.”

İlahiyat/Dini İlimler fakültelerinde okumanın dini anlayışlarını olumlu yönde etkilemediğini düşünen öğrenciler çoğunlukla bilgilerin teoride kaldığını, hayata yansımadığını ve hocaların farklı fikirlerinin kafalarını karıştırdığını ifade etmektedirler:

Ö68(E-İHL): *“İçimizde çözemediğimiz o kadar çok sorun var ki. Tefsirci kelamcıları, kelamcı hadisçileri, hadisçi tefsircileri suçluyor. Bunun sonucunda ikileme kaldığım çok oluyor. Bir hocamızın dediğini diğer hocamız reddediyor.”* Ö49(E-İHL): *“Yeterli görmüyorum. Teorik olarak öğreniyoruz ama hayatımıza yansıtma sıkıntıları var. Bunun sebebi de derslerin kalbe hitap etmemesi. Yani eğitim sadece teorik ve ders odaklı. Dinin yaşanmasına yönelik taraf eksik.”* Ö54(E-İHL): *“İslam'ın sadece bilgi olarak okutulması maneviyatın zayıflamasına yol açıyor.”* Ö76(E-ML): *“Bazı farklı görüşleri olan hocaların olması ister istemez zihni boş olan öğrencileri etkiliyor.”*

Bu sonuçlar, dört yıllık yüksek din eğitiminden sonra öğrencilerin dini anlayışlarının değiştiğini ve bu değişimi olumlu olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin aldıkları yüksek din eğitimi sayesinde İslam'ı sağlam kaynaklardan öğrendikleri, bir konunun asıl kaynaklardan nasıl araştırılabileceğini kavradıkları ve bakış açılarının geliştiğini düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte bazı öğrencilerin kendilerine, arkadaşlarına ve yüksek din eğitimine eleştirel bir bakış getirdikleri ve fakültede aldıkları eğitimin teorik kaldığını, günlük dini yaşayışa yansımadığını düşündükleri görülmüştür.

Din eğitimi ve din felsefesi eğitimi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada, yeni din eğitimi programlarının bireyleri, taklit eden değil sorgulayan, seçim yapabilen, yeni bilgilere açık, dini kaynaklarından araştıran ve bilimsel verilerle yorumlayan, inançlara

saygılı ve kültürüne yabancılaşmayan bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflediği ortaya konulmaktadır.⁴⁰

Taştan ve arkadaşları çalışmalarında İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin %95,5'nin, fakülte'deki eğitimle düşünce ve davranışlarının değiştiğini düşündüklerini ifade etmektedir. Bu değişimin -araştırmadaki sonuca benzer şekilde- eleştirel düşünebilme, farklı fikirlere saygı gösterebilme, daha çok okuyup, kendini geliştirme gibi özellikler gösterdiğini belirtmektedirler.⁴¹ Benzer bir çalışmada İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin yüksek din eğitimini, kendilerine insan olmayı, insan olarak ne yapılması gerektiğini, hatta insanın âlemde yerini öğretmeye katkı sağlaması bakımından önemli gördükleri ifade edilmektedir.⁴²

İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada, öğrencilerin % 60'a yakınının aldıkları eğitimin, düşüncelerinde bir değişim meydana getirdiği ve geleneksel din anlayışına ters düşen fikirlerin tartışılmasını faydalı buldukları ifade edilmektedir.⁴³ Benzer bir araştırmada da araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının İlahiyat eğitiminin düşünce dünyalarını etkilediğini düşündükleri, yarıya yakınının ise dini yaşantılarına olumlu

⁴⁰ Nurullah Altaş ve Celal Büyük, “Öğretmen Yetiştiren Bir Kurum Olarak İlahiyat Eğitiminin Genel Hedefleri Altında Din Eğitimi ve Din Felsefesi Eğitimi İlişkisi (Din Eğitimi ve Din Felsefesi İlişkisi Özel Amaçlara Nasıl Yansımalı?)”, *Din & Felsefe Araştırmaları* 1, sy 2 (2018): 115-33.

⁴¹ Taştan, Kuşat, ve Çelik, “Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”, 188.

⁴² Osmanoğlu, “Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma: İlahiyat Fakültesi Örneği”, 223.

⁴³ Özenç, “Son Sınıf Öğrencilerine Göre Beklentileri Karşılama ve Mesleki Hayata Hazırlamada İlahiyat Fakültelerinde Eğitim (Dicle Üniversitesi Örneği)”, 28.

katkılarının olduğunu belirttikleri ifade edilmektedir.⁴⁴ Başka bir araştırmada ise öğrencilerin çoğunluğunun İlahiyat Fakültesi'ne gelme sebeplerinin dini daha iyi öğrenmek ve öğretmek olmasına rağmen, fakültede aldığı eğitimin kendisini daha dindar yaptığını düşünenlerin bu orandan oldukça az olduğu ifade edilmektedir.⁴⁵ Öğrencilere göre ideal İlahiyat öğrencisi profilinin incelendiği bir araştırmada, öğrencilerin yarıya yakınının ideal bir İlahiyat Fakültesi öğrencisinden dini/İslami bir kimliğe/kişiliğe sahip olmasını ve öğrendiklerini hayatında yaşamasını bekledikleri ifade edilmektedir.⁴⁶

SONUÇ

KKTC'de yüksek din eğitimi veren YDÜİLAF ve KİSBÜDİF'te okuyan öğrencilerin fakülteyi tercih sebepleri, beklentileri ve aldıkları eğitimin kendilerini mesleğe hazırlaması hakkındaki değerlendirmelerinin incelendiği bu nitel araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğrencilerin yüksek din eğitimini çoğunlukla içsel motivasyon kaynağı denilebilecek dini amaç ve kaygılarla tercih ettikleri belirlenmiştir. Tercih sebebi bu olan öğrenciler bunu, *“iyi bir dini eğitim alarak İslam'ı öğrenmek, yaşamak ve başka insanlara aktarmak”* şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrencilerin diğer tercih sebepleri ise, öğretmen olmak, din görevlisi olmak, ailesinin isteğini yerine getirmek olduğu belirlenmiştir.

⁴⁴ Uçar, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”, 174.

⁴⁵ Tosun ve Yorulmaz, “Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)”, 166.

⁴⁶ Osmanoglu ve Korkmaz, “Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi”, 143.

Öğrencilerin KKTC'yi tercih sebeplerine bakıldığında büyük çoğunluğunun puanlarının buraya yetmesi sebebiyle geldikleri görülmektedir. Bunun yanında diğer tercih sebeplerinin akrabalarının KKTC'de yaşaması, öğretim elemanı kadrosunun profesör düzeyinde olması ve daha önce KKTC'de okumuş olanların tavsiyeleri olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin ilahiyat/dini ilimler tercihleri ile KKTC tercihleri beraber değerlendirildiğinde, öğrencilerin öncelikli tercihlerinin yüksek din eğitimi almak olduğu, şehir ya da ülke tercihinin ise bunun ardından geldiği söylenebilir. Buna göre öğrencilerin KKTC'yi Türkiye'den ayrı düşünmedikleri, eğitim beklentilerini dikkate alarak tercih yaptıkları ifade edilebilir.

Son sınıf öğrencileriyle yapılan bu araştırmada fakültede aldıkları eğitimin beklentilerini karşılayıp, karşılamadığı ve bunu etkileyen unsurlar sorulmuş ve öğrencilerin büyük çoğunluğu beklentilerinin karşılandığını ifade etmişlerdir. Öğrenciler aldıkları eğitimden memnun kalmalarını etkileyen en önemli unsur olarak, öğretim elemanı kadrosunun yeterliğini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında ödev veya araştırma yapmak için temel kitaplara, kaynaklara ulaşamamalarının en önemli sorun olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca fakülte dışında kendilerini geliştirmek için eğitim alacakları bir vakıf, dernek, kurs vb. kurumların olmamasının eksikliğini yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilere fakültede aldıkları eğitimle din dersleri öğretmenliğine kendilerini hazır hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve büyük çoğunluğunun kendilerini hazır hissettiği görülmüştür. Öğretmenlik mesleğine kendilerini hazır hissetmelerine yardımcı olan unsur olarak fakültede gördükleri öğretmenlik meslek derslerini göstermişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlik uygulaması dersinin

sadece bir dönem olmasının yetersiz olduğunu ve fakülteadaki eğitimle birlikte öğrencilerin kendilerinin de kişisel gelişimleri için çabalamaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğrencilere fakültede aldıkları eğitimle din görevliliği mesleğine kendilerini hazır hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve büyük çoğunluğunun kendilerini hazır hissettiği görülmüştür. Ancak nispeten de olsa din görevlisi mesleğine hazır hissetmede, öğretmenlik mesleğine hazır hissetmeye göre daha düşük bir özyeterlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunun sebepleri incelendiğinde, Kur'an-ı Kerim ders saatlerinin yetersiz olmasının ve camilerde imamlık, müezzinlik, vaaz, hutbe gibi uygulamaların yapılmamasının öne çıktığı belirlenmiştir.

Yüksek din eğitimi kurumlarının dini ve toplumsal sorumluluklarından biri olan “*dinin doğru anlaşılmasına katkı sunmak*” hakkında öğrencilere soru yöneltilmiş ve öğrencilerin çoğunluğunun fakültede aldıkları eğitimle dini düşüncelerinin değiştiğini ve bu değişimi olumlu olarak gördükleri belirlenmiştir. Öğrenciler dört yıllık eğitim süreci boyunca, dini konularda bildiklerini zannedip de aslında bilmedikleri pek çok konuyu öğrendiklerini, yanlış bilgilerini tashih ettiklerini ve kültür ile din arasındaki ayrımı daha kolay ve net yapabildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler aldıkları yüksek din eğitimi sayesinde İslam'ı sağlam kaynaklardan öğrendiklerini, bakış açılarının geliştiğini ve bir konunun asıl kaynaklardan nasıl araştırılabileceğini öğrendiklerini söylemişlerdir. Bununla birlikte bazı öğrenciler, fakültede aldıkları eğitimin teoride kaldığını ve uygulamaya geçiremediklerini, farklı bilim dallarındaki öğretim elemanlarının görüşleriyle kafalarının daha da karıştığını, bu durumun dini anlayışlarını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar ışığında şu öneriler yapılabilir:

Öğrencilerin eğitimle ilgili beklentilerini olumsuz etkilediği tespit edilen kaynak eserlere ulaşma ile ilgili tedbirler alınabilir. Bu yönde hizmet verecek yayınevlerinin açılması için yetkililerle işbirliği yapılabilir.

Öğrencilerin fakülte dışında kişisel gelişimlerini destekleyecek, kurslar, seminerler, panel ve sempozyumlar düzenlenebilir. Bu anlamda sivil toplum kuruluşlarıyla ve Türkiye'deki ilahiyat fakülteleriyle daha fazla işbirliği yapılabilir.

Öğrencilerin ders saati olarak az gördükleri öğretmenlik uygulaması dersinin başka ülkelerdeki örnekler de dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi teklif edilebilir.

Öğrencilerin din görevliliği mesleğine hazır hissetmemelerinin önündeki en büyük engel olarak gördükleri, Kur'an-ı Kerim ders saatlerinin yetersizliği ile ilgili detaylı bir araştırma yapılabilir. Öğrencilerin hazırbulunuşluklarına göre kur sisteminin uygulanması yapılacak bir araştırmanın hipotezi olarak değerlendirilebilir.

Öğrencilerin din görevliliği mesleğine kendilerini hazır hissetmelerine engel olarak gördükleri camilerde sistemli bir uygulama imkânının olmaması ile ilgili adım atılabilir. Mezunların bir kısmının meslek yaşamlarını DİB'de devam ettireceği, okul ile cami ortamının ve muhatap kitle profillerinin birbirinden çok farklı olduğu dikkate alındığında stajyerlik programına DİB'in de dâhil edilmesinin doğru olacağı söylenebilir.

Fakültede alınan eğitimin bilimsel olarak kaldığı ve uygulamaya geçmediği yönündeki eleştiriler dikkate alınarak, öğrencilerle ders

dışında sohbet ortamları oluşturularak manevi gelişimleri desteklenebilir.

Her iki fakülte hakkında yapılan bu çalışmanın benzerleri hem nicel hem de nitel olarak yapılarak bu kurumların tüm paydaşların görüşleri doğrultusunda kendilerini sürekli geliştirmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Altaş, Nurullah, ve Celal Büyük. “Öğretmen Yetiştiren Bir Kurum Olarak İlahiyat Eğitiminin Genel Hedefleri Altında Din Eğitimi ve Din Felsefesi Eğitimi İlişkisi (Din Eğitimi ve Din Felsefesi İlişkisi Özel Amaçlara Nasıl Yansımalı?)”. *Din & Felsefe Araştırmaları* 1, sy 2 (2018): 115-33.

Balcı, Ali. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. 11. bs. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015.

Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, ve Funda Demirel. *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 27. bs. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2019. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>.

Ercay, İlyas. “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”. *Amasya İlahiyat Dergisi* 0, sy 13 (30 Aralık 2019): 423-73. <https://doi.org/10.18498/amailad.547095>.

Ev, Halit. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme Sistemini Yeniden Yapılandırma”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13, sy 4 (2015): 83-99. <https://doi.org/10.18026/cbusos.41399>.

- Gün, Ayşegül. “Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği”. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 8 (30 Haziran 2017): 125-71. <https://doi.org/10.18498/amauidf.325833>.
- İlgar, Mehmet Zeki, ve Semra Coşgun İlgar. “Paydaş Analizi”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 14, sy 20 (31 Aralık 2019): 1835-60. <https://doi.org/10.26466/opus.574116>.
- Kaya, Umur. “Din Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik Algıları: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Van İlahiyat Dergisi* 7, sy 10 (15 Haziran 2019): 65-112. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.3250322>.
- Keyifli, Şükrü. “Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Fakülte Tercihini Etkileyen Faktörler: DEÜ. İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Journal of International Social Research* 12, sy 66 (20 Ekim 2019): 1344-58. <https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3675>.
- Kiriş, Hacı Mustafa. “Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlikleri Bağlamında İlahiyat Fakültesi Lisans Programlarının İşlevselliği”. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 42, sy 2 (Aralık 2018): 47-76.
- Kirman, M. Ali, ve Rıdvan Demir. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği”. *Antakiyat* 1, sy 1 (2018): 1-21.
- KİSBÜDİF, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Dini İlimler Fakültesi, "Fakülte". Erişim 20 Nisan 2020. <https://kisbu.edu.tr/dini-ilimler-fakultesi/>

- Korkmaz, Mehmet. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Bilimname*, sy 1 (2010): 167-204.
- Köylü, Mustafa. “Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi: Nicelik mi Nitelik mi?” *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 35 (2013): 21–44.
- Kurnaz, Alper. “Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: Açıcılık ve Gastronomi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8, sy 1/1 (29 Ocak 2019): 623-38. <https://doi.org/10.33206/mjss.479737>.
- Kuzu, Yasemin, Sadık Yüksel Sıvacı, ve Okan Kuzu. “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırması”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy 37 (2018): 128-56.
- Osmanoglu, Cemil, ve Mehmet Korkmaz. “Öğrencilerine Göre İdeal İlahiyat Fakültesi Öğrencisinin Nitelikleri ve Bunların İlahiyat Eğitimiyle İlişkisi”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 16, sy 36 (2018): 119-78.
- Osmanoğlu, Cemil. “Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ve Kurumsal Yabancılaşma: İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 43 (2017): 197-262.
- Özenç, Ali. “Son Sınıf Öğrencilerine Göre Beklentileri Karşılama ve Mesleki Hayata Hazırlamada İlahiyat Fakültelerinde Eğitim (Dicle Üniversitesi Örneği)”. *International Journal of Kurdish Studies* 3, sy 1 (25 Ocak 2017): 1-30. <https://doi.org/10.21600/ijoks.288954>.
- Taştan, Abdulvahap, Ali Kuşat, ve Celaleddin Çelik. “Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde

- Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 11 (2011): 169-92.
- Tosun, Aybiçe, ve Ayşe Yorulmaz. “Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, sy 7 (Aralık 2017): 151-84.
- Turan, Gönül, ve Adem Sağır. “İlahiyat Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencilerinin Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma: Batı Karadeniz Üniversiteleri Örneği”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 1, sy 1 (2017): 86-117.
- Uçar, Recep. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (2017): 105-78.
- “Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Web Sitesi”. Erişim 06 Mart 2020. <http://ilahiyat.neu.edu.tr/>.
- Yıldırım, Ali, ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

EXTENDED SUMMARY

INVESTIGATION OF THE PREFERENCE REASONS, EXPECTATION AND VOCATIONAL PREPARATION MOTIVATION OF THE STUDENTS STUDYING IN THE HIGH RELIGION EDUCATION INSTITUTIONS IN TRNC

The two institutions providing higher religion education in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) are Near East University Faculty of Theology and Cyprus Social Sciences University Faculty of Religious Sciences. This research was carried out to determine the reasons for the preference of students studying in these two faculties, and to determine their opinions about the education they received to prepare themselves for teaching and religious professions. 82 senior students from both faculties participated in this qualitative research. The research was carried out in 2020.

The research has reached the following conclusions:

It has been determined that the reasons for students' preference for high religion education are mostly "religious aims and concerns" which can be said as the source of intrinsic motivation. Most of the students stated their preference reasons as "learning Islam, living and transferring it to other people by getting a good religious education". The students stated the other reasons for preference as being a teacher, being a religious officer, fulfilling the wishes of their family by reading at the faculty.

When students' reasons for preferring TRNC are examined, the reason for the majority of them coming to TRNC is that their scores are sufficient here. Other reasons for preference are that their relatives live in TRNC; the teaching staff is at the level of professors and the

recommendations of those who have previously studied in TRNC. When the theology/religious science preferences of the students and the TRNC preferences are evaluated together, it can be said that the primary preferences of the students are to receive high religion education, and the city or country preferences follow this. In other words, students are not thinking TRNC as a separate country from Turkey and they prefer to make high education taking into account the educational expectations.

In this research conducted with senior students, majority of the students stated that their expectations were met. The students stated that the most important factor affecting their satisfaction with the education they received was the proficiency of the academic staff. In addition, they said that it is the most important problem that they cannot access basic books and resources for doing homework or research. In addition, a foundation, association, course etc. where they will receive training to improve themselves outside the faculty, they stated that they had the lack of lack of institutions.

The students were asked whether they felt ready to teach religion lessons with the education they received at the faculty and it was seen that most of them felt ready. As a factor that helps them feel ready for the teaching profession, they showed the teaching profession courses they saw at the faculty. In addition, they stated that it is very inadequate that the teaching practice lesson is only one semester, and that students should strive for their personal development with the education in the faculty.

The students were asked whether they felt ready for the religious duty profession with the education they received at the faculty and it

was seen that most of them felt ready. However, it was found that they experienced a lower self-efficacy compared to feeling relatively ready for teaching profession. When the reasons for this were examined, it was prominent that the Holy Quran lessons were insufficient and the practices such as imams, muezzins and sermons were not performed in the mosques.

Students were asked questions about “contributing to the correct understanding of religion”, which is one of the religious and social responsibilities of high religion education institutions, and it was determined that the majority of the students changed their religious thoughts and viewed this change positively. During the four-year education period, the students stated that they thought that they knew about religious subjects but actually learned many subjects they did not know, corrected their misinformation and could make the distinction between culture and religion easier and clearer. The students stated that they learned Islam from sound sources thanks to the high religious education they received, that their perspectives improved and they learned how to investigate a subject from original sources. Nevertheless, some students stated that the education they received in the faculty remained in theory and could not be put into practice, they were more confused with the opinions of the lecturers from different disciplines, and this negatively affected their religious understanding.

In the light of these results, the following suggestions can be made:

Measures can be taken to access basic resources that are determined to affect students' expectations about education negatively.

Cooperation can be made with the authorities to open publishers that will provide services in this direction.

Courses, seminars, panels and symposia can be organized to support students' personal development outside the faculty. In this sense, it can be made more cooperation with civil society organizations and theology faculties in Turkey.

It can be proposed to reorganize the teaching practice lesson, which the students see less as a lesson hour, taking into account the examples in other countries.

A detailed research can be conducted on the inadequacy of the Holy Qur'an lessons, which students see as the biggest obstacle to not feeling ready for the religious service profession. Depending on the readiness of the students, the application of the gradual system can be considered as the hypothesis of a research to be conducted.

Steps can be taken regarding the lack of a systematic practice in the mosques, which students see as an obstacle to the religious duty profession. Considering that some of the graduates will continue their professional life in DIB, it is correct to include DIB in the internship program, considering that the school and mosque environment and interlocutor mass profiles are very different from each other.

Taking into consideration the criticisms that the education taken in the faculty remains scientifically and not implemented, spiritual development can be supported by creating conversation environments with students outside the classroom.

Similar studies of this study on both faculties can be made both quantitatively and qualitatively, enabling these institutions to continuously improve themselves.